

Asia: VN/28937/2021

Työryhmän mietintö pienten riita-asioiden menettelystä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

EOAK/1910/2025

LAUSUNTO PIENTEN RIITA-ASIOIDEN MENETTELYÄ KOSKEVASTA TYÖRYHMÄN MIETINNÖSTÄ

Oikeusministeriö on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamiehen lausuntoa pienten riita-asioiden menettelyä koskevasta työryhmän mietinnöstä.

Hallitusohjelman (Vahva ja välittävä Suomi, Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma, Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58) toimivia asuntomarkkinoita koskevaan jaksoon 6.5 sisällytetyn maininnan (s. 126) mukaan

- ”otetaan käyttöön pienten riita-asioiden menettely (mm. hädöt)” ja
- ”helpotetaan taloyhtiöiden häiriötilanteisiin puuttumista ja asuntojen hallintaanottoa”.

Oikeusministeriö on 11.4.2024 asettanut työryhmän, jonka tehtäväksi on annettu valmistella ehdotus pienten riita-asioiden menettelyksi hädöä ja huoneenvuokraa koskevia asioita varten. Hankkeen tavoitteena on parantaa oikeuden saatavuutta hädöä ja huoneenvuokraa koskevissa riita-asioissa kehittämällä niitä varten yksinkertaistettu oikeudenkäyntimenettely, jossa asianosaisen oikeudenkäyntikuluriski on matala.

Työryhmän asettamispäätöksessä on päätavoitteen lisäksi asetettu seuraavat sivutavoitteet:

- Valmistelussa tulee etsiä keinoja, joiden avulla mahdollisimman suuri osa pienistä riita-asioista tulisi ratkaistavaksi ilman suullista käsittelyä.
- Työryhmän tulee huomioida myös hallitusohjelman kirjaukset sähköisten toimintatapojen sekä etäyhteyksien käytön lisäämisestä oikeudenkäynneissä.
- Työryhmän tulee laatia ehdotuksensa sellaiseksi, että menettelyn soveltamisalan mahdollinen myöhempi laajentaminen ei muilta osin edellyttäisi menettelyn olennaista muuttamista.

Työryhmän mietinnön mukaan pienten riita-asioiden menettelyssä käsiteltäisiin asuinhuoneiston vuokrasuhteeseen perustuvat riita-asiat, jos kysymys olisi enintään 10.000 eurosta tai jos riidalla ei olisi rahamääräistä arvoa. Lisäksi edellytettäisiin, että asia olisi riitainen ja se laadultaan ja laajuudeltaan soveltuisi pienten riita-asioiden menettelyyn.

Pienten riita-asioiden menettelyssä määrää, jolla jutun hävinnyt asianosainen voitaisiin velvoittaa korvaamaan voittaneen asianosaisen oikeudenkäyntikuluja, olisi rajoitettu (enintään 600 e + 200 e + oikeudenkäyntimaksun määrä). Menettely olisi täysimittaista riita-asian oikeudenkäyntiä yksinkertaisempi tapa käsitellä asia käräjäoikeudessa.

1. PIENRIITAMENETTELYN TARPEELLISUUS JA SOVELTAMISALA

Nykyinen apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja on 21.6.2021 apulaisoikeusasiamiehen sijaisena toimiessaan oikeusministeriölle antamassaan riita-asioiden oikeudenkäyntikuluja koskeneessa lausunnossaan (EOAK/3296/2021) kuvannut kaikkiin riitaisiin riita-asioihin sovellettavan nykyprosessin luonnetta seuraavasti:

”Minulla ei ole vastaväitteitä siihen nykyprosessin peruslähtökohtaan, että asiat valmistellaan etupainotteisesti ja käsitellään jäsentyneesti. Joskus kaikki jutun osapuolet pääsevät kuitenkin vähemmällä, jos todistusteemoilta ei käytännössä edellytetä äärimmäistä täsmällisyyttä ja myös riitaisten ja riidattomien seikkojen listauksessa sallitaan tiettyä väljyyttä. Jos todistajaa voidaan kuulla vähin kustannuksin vartissa, on usein turhaa käsitellä tuntikausia sitä, onko todistajan kuuleminen tarpeen tai muotoilla kuulemisen teemoja hyvin tarkkaan.

Vanhan ja uuden prosessin keskeisin ero on nimenomaan etupainotteisuudessa. Ennen 1993 uudistusta haastehakemuksen laatiminen oli helppoa eikä prosessia tarvinnut suunnitella etukäteen sen pidemmälle. Tilanne ja prosessisuunnitelma etenivät sen mukaan, mitä vastapuoli kanteeseen vastatessaan lausui ja esitti. Työ tehtiin vasta siinä vaiheessa, kun sitä nimenomaan tarvittiin, eikä asiaan uhrattu aikaa varmuuden vuoksi etukäteen. Juttujen lykkääminen mahdollisti vaiheittaisen etenemisen eikä jutun jokaista askelta tarvinnut suunnitella etukäteen. Todistajia nimettiin ja todistelua esitettiin tarpeen mukaan asian edetessä. Preklusiota ei tarvinnut miettiä. Tämä kaikki ei kuitenkaan välttämättä tarkoittanut sitä, että käsittely olisi ollut jäsentymätöntä – usein päinvastoin.

Vanhaan prosessiin verrattuna nykyprosessi saattaa näyttäytyä jopa jäykkänä: Kaikki jutut ajetaan samaan muottiin ja etupainotteiseen valmisteluun, erityisesti yhteenvedon muokkaamiseen ja käsittelyyn joudutaan preklusion pelossa uhraamaan tarpeettoman paljon aikaa.

Esimerkiksi vaikeisiin kiinteistö- tai vakuutusriitoihin, joita edellä on käsitelty, nykyprosessi sopii kuitenkin hyvin. Tällaiset jutut on syytä valmistella ja jäsenellä perusteellisesti etukäteen ja etupainotteisesti. Kun kysymys on tuhannen euron vuokravakuuden palauttamisesta, tilanne on kuitenkin toinen. Vanhassa prosessissa vuokralainen ja yksityinen vuokranantaja saattoivat hoitaa moisen prosessin sujuvasti itse ilman avustajia. Nykysysteemissä se ei vaikeuksitta onnistu.”

Voin omalta osaltani yhtyä siihen, mitä edellä siteeratussa lausunnossa on todettu.

Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen (nykyisin korkeimman oikeuden oikeusneuvos) on nyt kysymyksessä olevan hankkeen aikaisemmassa vaiheessa 13.3.2023 antamassaan lausunnossa EOAK/471/2023 todennut muun ohella seuraavaa:

”Vuoden 1993 prosessiuudistuksen keskeiset piirteet kuten korostunut akkusatorisuus ja asianosaisille asetetut ankarat taakat; todistustaakka, väittämistaakka ja vetoamistaakka, yhdistettyinä preklusiouhkaisiin määräaikoihin, tekevät nykyisestä riitaprosessista tarpeettoman monimutkaisen ja kalliin pienten riita-asioiden hoitamiseen. Maallikot eivät selviä prosessista ilman avustajaa, ja etupainotteisuus tekee pienestäkin jutusta avustajan hoitamana kalliin. Jutut sovitaan usein valmisteluistunnossa, jolloin laskutettavia toimenpiteitä on menettelyn etupainotteisuudesta johtuen syntynyt huomattava määrä.

Hallintolainkäyttöä ja erityisesti prosessia hallinto-oikeuksissa voidaan juttuaan itse hoitavan asianosaisen näkökulmasta pitää siviiliprosessin vastakohtana. Virallistoimintoisuus tekee prosessista maallikollekin helpon eikä avustajaa tarvita. Aineellisen totuuden selvittämisestä huolehtii mahdollisuuksien mukaan tuomioistuimien eikä jutun `oikea` lopputulos vaarannu prosessuaalisen taakan laiminlyönnin, preklusion tai muun muotoseikan vuoksi.

Hallinto-oikeuksissa käsiteltävät asiat saattavat olla käytännössä hyvinkin samanlaisia kuin yksinkertaiset riita-asiat. Esimerkiksi autojen väitettyyn virheelliseen pysäköintiin liittyvät oikeudelliset näkemyserot, joita ratkaistaan huomattavia määriä sekä hallinto-oikeuksissa että yleisissä tuomioistuimissa, saattavat tuomioistuinlinjasta riippumatta muistuttaa hyvinkin paljon toisiaan. Yleisissä tuomioistuimissa asianajokulut ovat tällaisissakin jutuissa usein tuhansia euroja, kun taas hallinto-oikeudessa autoilija useimmiten hoitaa prosessin itse ja maksaa yleensä enintään 270 euron oikeudenkäyntimaksun.

Arviomuistiossa on mainittu vuonna 2002 oikeushistoriaan siirtynyt asunto-oikeusprosessi, jossa käytännön tasolla oli paljon yhtymäkohtia hallintoprosessin virallistoimintoisuuteen – tai ainakin aineellinen prosessinjohto oli usein niin vahvaa, että prosessilajit tältä osin käytännössä lähenivät toisiaan.

Pienriitamenettelystä säätäminen muodostaisi tärkeän osan niiden korjausliikkeiden sarjassa, joita 1990-luvun kenties liiankin puhtasoppisiksi osoittautuneiden prosessiuudistusten jälkeen on jouduttu tekemään (kirjallinen rikosprosessi käräjäoikeudessa, jatkokäsittelylupajärjestelmä hovioikeuksissa, syyteneuvottelun käyttöönotto, entistä pienemmät tuomarikokoonpanot, hallinnollisen sakkomenettelyn laajentaminen ja todistelun vastaanottaminen videoilta hovioikeudessa).”

Minulla ei ole juurikaan lisättävää Sarjan ja Pölösen lausunnoissa kuvattuihin ongelmiin, joita nykyisen siviiliprosessin joustamattomuudesta aiheutuu. Summaarisen menettelyn ja aidosti laajojen riita-asioiden käsittelyyn sinänsä hyvin soveltuvan nykyisen siviiliprosessin välissä on tilaa ja tarvetta pienriitamenettelylle, jollainen on käytössä useissa verrokkimaissa.

Kuten työryhmä on todennut (s. 68), yhteistä pienten riita-asioiden menettelyille vertailuvaltioissa on pyrkimys siihen, että asianosaiset voisivat ajaa asiaansa ilman juristin apua. Sen mahdollistamiseksi menettelyistä on pyritty säätämään täysimittaista riita-asian oikeudenkäyntiä yksinkertaisempia. Tuomarin prosessinjohto on tyypillisesti aktiivista. Yhteistä on myös tavoite pienentää asianosaisten oikeudenkäyntikuluriskiä. Vertailumaissa pienten riita-asioiden menettelyä ei kuitenkaan ole rajattu vain vuokra-asioihin.

Olen työryhmän (s. 47) kanssa samaa mieltä siitä, että uuden menettelyn tulisi perustua pääsääntöiseen suulliseen käsittelyyn. Menettelyn tulisi muistuttaa vanhaa asunto-oikeusprosessia, jota edellä mainitussa Pölösen lausunnossa on osuvasti kuvattu seuraavasti:

”Asunto-oikeuden puheenjohtaja saattoi sanoa ilman avustajaa paikalla olevalle kantajalle suullisen käsittelyn aluksi esimerkiksi seuraavaa:

No, antakaapas kaikki ne paperit tänne, niin laitetaan ne järjestykseen ja katsotaan, mistä tässä oikein on kysymys. Jaaha – tässähän näyttää olevan näitä varoituksiakin – ja ne onkin kaikki annettu todisteellisesti vuokralaiselle tiedoksi. Vaaditte siis häätöä varoituksista huolimatta jatkuneen pahantapaisen elämän johdosta – ja oliko niin, että talonmies on tulossa todistamaan ja odottaa tuolla salin ulkopuolella?”

Työryhmälle annettu toimeksianto on nähdäkseni ollut tarpeettoman suppea, ja työryhmä näyttää lisäksi tulkinneen (s. 70) sitä häädön osalta supistavasti. Tilanteet, joissa asunto-osakeyhtiö on esimerkiksi maksamattomien vastikkeiden vuoksi ottanut huoneiston asunto-osakeyhtiölain nojalla yhtiön hallintaan, saattavat johtaa häätöön. Tällaiset jutut sopisivat luonteeltaan yhtä hyvin ehdotettuun menettelyyn kuin asiat, joissa häätövaatimus perustuu maksamattomiin vuokriin tai muuhun vuokralaisen sopimusrikkomukseen. Hallitusohjelman edellä selostetun kirjauksenkin perusteella myös asunto-osakeyhtiölain säännöksiin perustuvien häätöjen olisi nähdäkseni voitu katsoa kuuluvan työryhmälle annetun toimeksiannon piiriin.

Saattaa olla perusteltua, että ehdotettua menettelyä ensin kokeillaan pelkästään asuinhuoneiston vuokrausta koskevissa asioissa ja että sitä saatujen kokemusten perusteella myöhemmin laajennetaan myös muihin asiaryhmiin. Pidän kuitenkin jokseenkin selvänä ilman kokeiluakin, että kevyempää menettelyä tarvitaan myös esimerkiksi autojen pysäköintiin tai lentojen viivästymisestä maksettaviin korvauksiin liittyvissä asioissa sekä tyypillisesti myös yksinkertaisissa kuluttajakauppaan liittyvissä asioissa.

Jos pienten riita-asoiden käsittelyyn pääsemisen edellytykseksi asetetaan työryhmän esittämin tavoin enintään 10.000 euron intressi, mielestäni mahdollisuus menettelyn käyttöön voitaisiin jo ensi vaiheessa avata myös vaatimuksille, jotka perustuvat liikehuoneiston vuokrasuhteeseen. Pienten toimistojen ja liiketilojen vuokraamiseen liittyvät riidat ovat käytännössä hyvin samankaltaisia kuin asuntojen vuokraamiseen liittyvät riidat. Usein kysymys on asunto-osakeyhtiöiden omassa hallinnassa olevista liiketiloista, joita koskevat riidat sopisivat hyvin esimerkiksi isännöitsijöiden ja vuokralaisina toimivien yrittäjien itsensä hoidettaviksi.

Pienriitamenettelyllä saattaisi työryhmän toteamin (s. 21) tavoin olla positiivisia vaikutuksia vuokramarkkinoiden toimintaan. Kaikessa sijoitustoiminnassa punnitaan sijoitukseen liittyviä riskejä. Vuokra-asuntojen kohdalla riskit liittyvät vuokralaisen maksukykyyn ja siihen, noudattaako vuokralainen vuokrasopimuksen ehtoja. Kun vuokra-asuntojen kysyntä pitkään ylitti merkittäväällä tavalla niiden tarjonnan varsinkin pääkaupunkiseudulla ja kaupunkien keskustoissa, vuokranantajan taloudelliset riskit olivat käytännössä vähäisiä sen vuoksi, että hän sai valita suuresta joukosta vuokralaisehdokkaita luotettavimman ja maksukykyisimmän vuokralaisen. Tällä hetkellä tilanne on toinen. Vuokranantajan on otettava huomioon se varteenotettava mahdollisuus, että vuokrasuhteeseen liittyvien riskien lauetessa tarvitaan helppoa, halpaa ja nopeaa oikeusprosessia.

Työryhmän mietinnössä todettu (s. 66) pääkäsittelyssä ratkaistujen häätöasioiden keskimääräinen 9,2 kuukauden käsittelyaika vuonna 2023 koko maassa, on vuokranantajalle todellinen riski, joka saattaa vaikuttaa vuokra-asuntojen hankintaan sijoituskohteina ja sitä kautta myös vuokra-asuntojen tarjontaan.

2. MILLAINEN PIENRIITAMENETTELYN TULISI OLLA?

Kuten työryhmä on todennut (s. 26, 28, 47, 136 ja 137), keskeinen uudelle pienriitamenettelylle asetettava vaatimus on se, että kanne olisi ajettavissa ja siihen voitaisiin vastata ilman avustajaa. Pienriitamenettelyn tulisi perustua tarvittaessa hyvinkin puheenjohtajavetoiseen suulliseen käsittelyyn. Mielestäni suullisuuden ei tarvitsisi kuitenkaan olla yhtä korostettua kuin tavanomaisessa riitaprosessissa.

Oikeudenkäymiskaaren 6 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan pääkäsittely on suullinen eikä asianosainen saa lukea eikä antaa tuomioistuimelle kirjallista lausumaa taikka muutoinkaan esittää asiaa kirjallisesti. Ilman avustajaa pienriitamenettelyssä esiintyville asianosaisille tulisi mielestäni kuitenkin sallia esimerkiksi valmiiksi kirjoitettujen tapahtumaselosteiden esittäminen eikä heiltä tulisi vaatia asianajajatyylisiä suullista pledeerausta jo muutenkin paineita aiheuttavassa tilanteessa istuntosalissa. Mikäli asianosainen haluaisi esittää asiansa esimerkiksi etukäteen laadittuun kirjelmään tukeutuen, se tulisi voida puheenjohtajan harkinnan mukaan sallia.

Kuten työryhmä on katsonut, käytännössä olisi toimivinta, jos puheenjohtaja suorittaisi todistajien kuulustelun (pääkuulustelu) ja asianosaiset voisivat esittää täydentäviä tai vastakuulustelutyypisiä kysymyksiä sen jälkeen. Työryhmän luonnosteleva oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 14 §:n 2 momentti rakentuisi tämän lähtökohdan varaan. Pidän tärkeänä, että myös asiakirjatodistelu voitaisiin käydä läpi puheenjohtajan johdolla. Kaikille osapuolille tuttuja asiakirjoja ei tarvitsisi itsetarkoituksellisesti käydä kovinkaan tarkkaan suullisesti läpi, vaan niihin viittaamisen tulisi riittää.

Vanha asunto-oikeusprosessi toimi ”pienriitamenettelynä” käsitykseni mukaan pääosin hyvin, ja se kelpaisi päivitettyinä versiona monilta osin myös uuden järjestelmän esikuvaksi. Asunto-oikeudessa oli tavanomaista, että pienvuokranantajat käyttivät asiamiehinään ja avustajinaan tuomioistuimen haastemiehiä, mikäli eivät hoitaneet juttua itse. Mikäli toimeksianto annettiin asianajotoimistolle, istuntoon lähetettiin usein oikeustieteen ylioppilas. Myös asiamiesten ja avustajien kelpoisuusvaatimusten suhteen paluu vanhaan saattaisi pienriitamenettelyssä olla perusteltua – kuten työryhmä on katsonutkin.

Pienriitamenettelyltä olisi työryhmän katsomin tavoin (OK 6 a luku 17 §) syytä edellyttää myös sitä, että ratkaisu olisi tehtävissä ja julistettavissa enintään muutaman tunnin kuluttua istunnon jälkeen vielä samana päivänä. Ratkaisujen julistaminen on keskeinen osa oikeudenkäynnin välittömyyttä. Suullisuus-, välittömyys- ja keskittämisperiaate kuuluvat nykyisen riitaprosessin keskeisiin

menettelyperiaatteisiin. Periaatteet ovat toisilleen läheisiä ja tukevat toisiaan. Ratkaisun julistaminen välittömästi suullisen istunnon jälkeen varmistaisi osaltaan periaatteiden toteutumisen myös käytännössä.

Jostakin syystä 1990-luvun prosessiuudistukset ovat edellä mainittujen periaatteiden vastaisesti johtaneet sekä riita- että rikosasioissa siihen, että tuomioiden julistaminen istunnon päätteeksi on käynyt harvinaiseksi. Ennen uudistuksia ratkaisut pääsääntöisesti julistettiin saman tien istunnon jälkeen yleensä melko lyhyen neuvottelutauon jälkeen. Tuomion perustelemista koskevat säännökset mahdollistavat jo nykyisin tuomion perustelemisen esimerkiksi niin, ettei esitetyn todistelun sisältöä selosteta laajasti. Työryhmän luonnosteleva oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 17 §:n 1 momentti on tästä huolimatta tarpeellinen. Pidän tarkoituksettomana esimerkiksi todistajien kertomusten selostamista tuomiota julistettaessa, jos asianosaiset ovat hetkeä aikaisemmin olleet itse istunnossa mukana kuulemassa todistelua. Eri asia toki on, että todistajien kertomusten sisällön kirjaaminen tuomioon saattaa helpottaa esimerkiksi hovioikeuden jatkokäsittelylupaharkintaa.

Kannatan työryhmän ehdotusta siitä, ettei pienten riita-asioiden menettelyssä lähtökohtaisesti tulisi toimitettavaksi erillistä valmisteluistuntoa. Ehdotettavan oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 13 §:n nojalla asia tulisi siirtää kirjallisesta valmistelusta suoraan pääkäsittelyyn, jollei olisi erityistä syytä toimittaa suullista valmisteluistuntoa. Pidän erinomaisena myös sitä, ettei kirjallista yhteenvetoa välttämättä laadittaisi (OK 6 a luku 11 §).

Pidän niin ikään hyvänä sitä, ettei preklusiota kirjallisen valmistelun ja pääkäsittelyn välillä olisi, mikäli erillistä valmisteluistuntoa ei toimitettaisi (OK 6 a luvun 10 §). Mielestäni automaattinen preklusio ei ylipääntensä sovellu prosessiin, joista myös maallikoiden on tarkoitus voida selviytyä ilman avustajaa. En ole vakuuttunut siitä, että pienriita-asioissa tarvittaisiin preklusiota edes käräjäoikeuden ja hovioikeuden välillä.

Pidän yllättävänä, että työryhmä on mietinnössään (s. 35 ja 37) lähtenyt siitä, että ”päivinä, joina istuntoja olisi, juttuja olisi mahdollista ratkaista kaksi.” Verrattuna esimerkiksi Helsingin asunto-oikeuden ratkaisutehokkuuteen menneinä vuosina, kahden jutun ratkaiseminen päivässä vaikuttaa hyvin vaatimattomalta työsuoritteelta. Edellä mainitussa Pölösen lausunnossa on tältä osin (korostus lisätty) todettu seuraavaa:

”Pienriitojen käsittelyn rytmitys voisi perustua nopeaan juttujen päiväämiseen ja nopeasti etenevään päivittäiseen juttulistaan. Juttuja istutettaisiin useita jokaisena arkipäivänä. Istunnoissa lähtökohtana olisi kaikenlaisen ylimääräisen toiminnan, erityisesti erilaisen teknisen säädön, minimointi. Sen sijaan keskityttäisiin itse asiaan ja juttujen nopeaan läpivirtaukseen. Asiakirjatodisteet esitettäisiin paperimuodossa asianosaisten ollessa fyysisesti paikalla samassa huoneessa eikä videoyhteyksiä pääsääntöisesti käytettäisi. Käräjäsihteeri huolehtisi kaikesta, mistä puheenjohtajan ei välttämättä ole tarpeen huolehtia itse. Tavoitteena voisi olla, että istuntopäivän aikana NOIN VIIDEN JUTUN

asianosaiset poistuisivat paikalta tuomioasiakirja ja muutoksenhakuohjeet mukanaan tai valmiina sähköpostissa.”

3. HOVIOIKEUSMENETTELY PIENRIITA-ASIOISSA

Nykyinen hovioikeusmenettely tarkkoine vaatimuksineen on luotu jatkumoksi hienolle, mutta kalliille ja kankealle alioikeusprosessille. Työryhmän ehdotus toisi helpotusta alioikeuteen, mutta jättäisi hovioikeusprosessin ennalleen. Pienriita-asioissa ei luultavasti yleensä myönnettäisi jatkokäsittelylupaa, mutta jos lupa kuitenkin myönnettäisiin, hovioikeusprosessi näissä asioissa olisi samanlainen kuin muissakin riita-asioissa. Uudistus jäisi siis tältä osin puolitiehen.

En täysin ymmärrä työryhmän näkemystä (s. 55) siitä, että jos menettelyä hovioikeudessa yksinkertaistettaisiin samaan tapaan kuin kärjäoikeuden osalta ehdotetaan tehtäväksi, oikeudenkäynti hovioikeudessa voisi ”muuttua tältä osin asioiden uudelleentutkimisen suuntaan”. Käsittäkseni kuitenkin tilanteessa, jossa jatkokäsittelylupa myönnetään, asia nimenomaan tutkitaan uudelleen hovioikeudessa – ja sen vuoksi myös tämä prosessin vaihe olisi nähdäkseni perusteltua muuntaa sellaiseksi, että maallikot voisivat ajaa juttunsa ilman avustajaa myös hovioikeuden pääkäsittelyssä.

Edellä mainitussa Pölösen lausunnossa mainittua hallinto-oikeusprosessia ja vanhaa (ennen 1994) kirjallista hovioikeusprosessia muistuttava prosessi saattaisi, jatkokäsittelyluvan myöntämisen jälkeen, soveltua pienriita-asioihin paremmin kuin nykyinen hovioikeusmenettely.

4. SÄHKÖINEN ASIOINTIPALVELU

Työryhmän mietintö rakentuu sen ajatuksen varaan, että asianosaiset toimittavat asiakirjat kärjäoikeuteen sähköisessä asiointiliittymässä, jossa asianosaisia voitaisiin helposti ja nopeasti ohjata antamaan asian käsittelyn kannalta tarvittavat tiedot. Asiointiliittymää käyttämällä tiedot saataisiin kärjäoikeuden tietojärjestelmään rakenteisessa muodossa, mikä vähentäisi täydentämistarvetta ja muutakin työtä kärjäoikeudessa ja helpottaisi asian käsittelyä. Toistaiseksi tällaista yleistä asiointiliittymää ei yleisissä tuomioistuimissa kuitenkaan ole käytössä.

Pidän yleisellä tasolla jossain määrin nurinkurisena, että oikeusprosesseja ”sujuvoitetaan” uusia lakeja valmistelemalla ja säätämällä, mutta lakien soveltamisen aloittaminen viivästyy, koska tarvittavaa tekniikkaa ei ole käytössä. Esimerkkinä mainittakoon henkilötodistelun vastaanottaminen kärjäoikeudessa tehdyiltä kuva- ja äänitallenteelta. Lait hyväksyttiin eduskunnassa 10.12.2021 (EV 214/2021 vp), mutta tarvittavia laitteita ei ole vielä saatu.

Mielestäni työryhmän esittämää uudistusta ei tulisi viivyttää sen vuoksi, ettei sähköistä asiointiliittymää vielä ole. Uusi menettely voidaan ottaa käyttöön ilman sitäkin. Kuten työryhmä on todennut (s. 61), voidaan lähteä siitä, että asianosaisten tulisi uudistuksen voimaantulon ja sähköisen asiointiliittymän valmistumisen välisenä aikana toimittaa asiakirjat kärjäoikeuteen sähköisesti, siis käytännössä sähköpostitse. Suhtaudun kuitenkin varauksellisesti siihen, että sähköinen asiointi olisi ainoa tapa laittaa pienriita-asioita vireille kärjäoikeudessa. Paitsi valtiosääntöisiä kysymyksiä (ks. PeVL 4/2018 vp) tällaiseen ratkaisuun saattaisi sisältyä sellaisia käytännön ongelmia, joita ei ole osattu ennakoida (ks. 23.12.2024 antamani ratkaisu EOAK/7568/2023). Pidän työryhmän luonnostelemaa oikeudenkäymiskaaren 6 a luvun 6 §:n 1 momenttia tässä suhteessa onnistuneena, koska se sisältää mahdollisuuden myös muuhun kuin sähköiseen asiointiin ”erityisestä syystä”.

Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijäneuvos Jarmo Hirvonen

Hirvonen Jarmo
Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia - oikeusasiamies Petri Jääskeläinen
(esittelijänä EsN Jarmo Hirvonen)